

szenteknek (szent ISTVÁN, GELLÉRT, BENEDEK ÉS ANDRÁS), a litániában helyet foglalnak a magyar szentek: Szent IMRE, ANDRÁS, ISTVÁN. Mivel szent LÁSZLÓ nincs említve, valószínűnek kell tartanunk az 1192 előtti eredetet. Feltűnő a sacr.-ban a sok francia szent, ami tanúság arra, hogy a PRAY-kódex ilyen szentjeit sem szabad feltétlenül Somogyvárról magyaráznunk. Ez clunyi hatás. A Proprium de Sanctis itt is SZILVESZTERREL kezdődik, mint a PRAY-kódexben. A montecassinoi érintkezésekre jellemző JACOBUS MINOR ünnepe jún. 22-én; ekkor ünnepelték ezt ott, a legrégebb cassinoi naptár szerint, épígy Italia számos régi egyházában. Nálunk ez az ünnep csak a PRAY-kódexben és a Nemz. Múz. 94. sz. kéziratában van erre a napra téve. Ez utóbbinak a PRAY-kódexhez való közeli viszonyát kimutattuk (Magy. Könyvszemle 1927. I—II. 65—66.).

Természetesen ezen kéziratok tartalma még további liturgiátörténeti kutatásra szorul, a többi ott lévő kézirrattal együtt.

Ezzel ÁRPÁD-kori ismert liturgiai könyveink száma 5-re emelkedett. Sorrendjük a következő: 1. HARTWIG vegyestartalmú pontificaleja. 2. Az esztergomi pontificale-kivonat és benedictionale. 3. Bélaí sacramentarium. 4. PRAY-kódex. 5. Németújvári missale.

Pannonhalma.

ZALÁN MENYHÉRT.

Hessel, Alfred: *Geschichte der Bibliotheken*. Göttingen, 1925. Dr. Th. Pellens & Co. VII, 147 l., 15 képpel.

A könyvtártörténet világosítja látásunkat könyvtártudományi kérdésekben. Könyvtártörténet olvasása után GARDTHAUSENNÉK a Zentralblatt f. Bibliothekswesen 1920-i évfolyamában szigorúan megbírált művével szemben meg fogunk maradni GRAESEL megállapítása mellett: külön kell választani a könyvtártant és a könyvtárismeretet. HESSEL mintegy a könyvtártan fejlődését mutatja be, könyvtárismereti anyagból csak annyit ad, amennyi a jellemzés megértésére szükséges.

Ez a megértés nem könnyű. Aki nem ismeri a könyvtártörténetet, csak képek segítségével értheti a szöveget, képet pedig nem sokat ad HESSEL. Szövegének megértése azért is nehéz, mert nem mindenütt szabatos. A Kr. u. V. századról az ő szövege alapján azt is hihetnők, hogy ez volt az utolsó, melyben még papyrusra írtak; MÁTYÁS király könyvtáráról azt képzelhetnők, hogy a nagy király halálával egyidejű a megsemmisülés. Bibliográfiája sem elég beszédes. Egyszerűen könyvcímeket sorol fel; aki a felsorolt műveket ismeri, annak fölösleges a bibliográfia,

aki nem ismeri, annak pedig fejtörést okoz a választás, ha nem akarja az egész anyagon keresztüljárni magát.

A történeti beosztás világos, s annál meglepőbb, hogy fejezetcímül számokat (I, II. stb. Kaptel) választott a szerző, a korok megjelölése (pl. papyrus-kor, szerzetesi könyvtárak, renaissance könyvtárak kora stb.) helyett.

De sokkal nehezebb föladat könyvtártörténetet írni, semhogy igazságosnak tűnhetnék föl ilyen akadémikusokkal csökkenteni a mű iránti megbecsülést. A könyvtártörténet változatos és sokszor száraz anyaga: könyvtárápületek, katalógus-rendszerek leírásának, kiválóbb könyvtárosok életrajzának egybefoglalása és érdekessé tétele ugyancsak igénybe veszi az író ügyességét.

Aztán a könyvtárak sorsa is mozaikszerűvé teszi történetüket. «Habent sua fata bibliothecae», — ezek a történetek egyenként kedvesek, megdöbbenők lehetnek, de tömegesen szétfolyóvá tennék a könyvet. HESSEL művének ismertetői közül a Historische Zeitschr. munkatársát a könyvtártörténetből ugyanaz ragadta meg, amire HÓMAN Bálint utal (MAGYARY Zoltán: *A magyar tudománypolitika alapvetése* c. műben): nagy könyvtáralapítók rendszeren a nagy hódítók, akiknek megvan az anyagi erejük a könyvtáralapításhoz.

Az anyagi eszközök fontosságára utal a híres könyvtárosok életrajza is; a legnagyobbaknál másolathíven ismétlődik: «növelte a könyvtár költségvetését, gondoskodott a személyzetről s a könyvtár elhelyezésének javításáról».

A nagy könyvtáralapítók közül ki kell azonban emelnünk még egyet: a *békét*. A nagy uralkodók is azokban az években tudtak könyvtárakra áldozni, amelyek békében teltek, vagy amelyekben ellenség nem járta országukat. A nemzetek, köztük a magyar is, melyről egyébként csak a Korvinával kapcsolatban emlékszik meg HESSEL, nagy könyvtáraikat az uralkodó nélkül, sőt ellenszenve dacára is meg tudták alapítani béke idején. Vagy melyik hódítónak köszönhető az amerikai könyvtárak csodás modern fejlődése?

A történelmi kapcsolatok nemcsak a könyvtár keletkezésére, hanem a könyvanyag kialakulására is jellemzőek: a katolikus országok középkori kéziratos anyaga és a protestáns országok könyvtárainak reformációkorabeli megduzzadása, a nemzetek virágkorának vagy hanyatlásának emléke mind meglátszik a könyvtárak polcain.

Ezeket jól érzékelteti HESSEL, akinek gyakorlati újjmutatásaiból

többet megszívlelheténk. Hasznos volna pl. könyvtáros kongresszusok szervezése német mintára. Nálunk is észlelhető az a törekvés, hogy könyvtárakat a gazdaságilag legteherbíróbbak, a városok létesítsenek, a könyvtárak gyarapodására tehát van kilátásunk, a célszerű berendezkedés azonban bizonytalan, mert nálunk még kevés érzék van a könyvtári ügyekkel szemben. Kell-e erre jellemzőbb példa, mint az, hogy arról a férfiről, akinek közvetlen tanítványai közé tartozik számos jeles könyvtári szakemberünk, akinek könyvtáránából merítettük valamennyien első könyvtári ismereteinket, egyetlen irodalmi folyóiratunk sem emlékezett meg mint könyvtárosról, mert *«ez nem érdekli a nagyközönséget»*. Olyan alacsony színvonalon állunk, hogy a közönségnek ilyen irányú *nevelésére* sem lehet gondolni, ha támogatását elveszteni nem akarjuk! Most tehát az a veszély fenyeget, hogy virágzó városaink nagy áldozatkészséggel könyveket fognak szerezni, de kellő szakértelem és megértés híján célszerűtlenül fogják elhelyezni vagy gondozni.

Szintén megszívlelendő a public libraryk utánzása, amit nálunk is többen hangoztattak eddig is.

Megszívlelendő volna a magyar könyvtártörténet könyvalakban való kiadása. Épen folyóiratunkban jelent az meg GULYÁS Pál tollából, de amint fentebb is említettem, annak könyvalakban való kiadására bőséges illusztrációs anyag nélkül gondolni sem lehet. Könyvtártörténethez, amint HESSEL példája is mutatja, illusztráció kell, *sok* illusztráció, *nagyon sok* illusztráció.

TÖRÖK PÁL.

Horváth János: *A magyar irodalmi népiesség Faluditól Petőfiig.* Budapest, 1927. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. 8°. 390 l

HORVÁTH János könyve kérdésfelvetésében, módszerében és az anyaggyűjtés technikájában a legjobb európai színvonalon áll, Európán elsősorban Franciaországot érve. Nem itt van a helye, hogy irodalomtörténeti elveit ismertessük, csak épen jelezzük, hogy a régi személyek, vagy bizonytalanul meghatározott iskolák szerint dolgozó irodalomtörténet helyett HORVÁTH egy komplettebb és a tényekhez jobban simuló irodalomszemlélet alapján áll, amely az irodalmi közönséggel is számol és az irodalmi hatás, illetve hatáskeltő szándék tényét is kutatásai körébe vonja. A különböző hatáskeltő szándékok között eddig a népiesség talált legnagyobb visszhangra a magyar irodalom történetében.